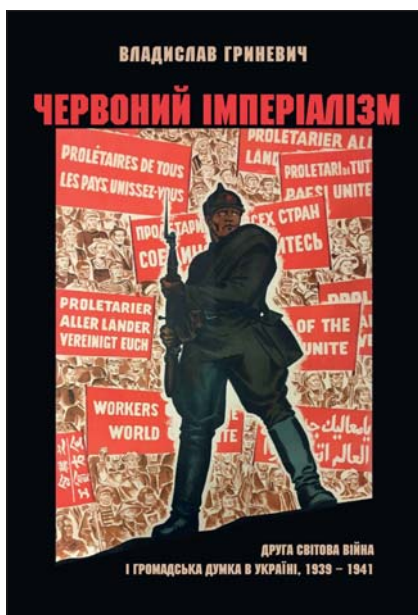

ЦІКАВА Й ПОТРІБНА КНИЖКА

8 жовтня 2023 року у Львові відбулася презентація книги **Владислава Гриневи́ча** «Червоний імперіалізм» (Київ: HREC PRESS, 2019). У ній взяли участь сам автор – Владислав Гриневи́ч, – а також **Ірина Захарчук**, яка розповіла і про автора, і про книжку. Підзаголовок вагомий (37,7 умовн. друк. арк.) твору – «Друга світова війна і громадська думка в Україні, 1939–1941».

Довелось її прочитати. Процес цей тривав 16 днів – кажу про це абсолютно без перебільшення. Бо звук знайомитись з вагомими творами – тільки через конспектування, річ ясна – з ручкою в руках.

У вступі («Громадська думка в сталінському СРСР: пригноблена, але неприборкана») йдеться, передусім, про те, як у роки Другої світової війни творився міф про «морально-політичну єдність радянського суспільства», а насправді, як ми знаємо, «соціополітичний зондаж негласно здійснювали пар-тійні структури і спецпідрозділи органів внутрішніх справ і держбезпеки».

У першому розділі («Союз Сталіна і Гітлера, воєнні кампанії 1939–1940 рр. у настроях українського суспільства») говориться передусім про те, як населення оцінювало радянські воєнні кампанії 1939–1940 рр., зокрема радянсько-німецьке зближення.

Ось як говорив **Максим Рильський** у колі студентів з приводу подій, які сталися 17 вересня 1939 року: «Зараз в Європі орудують і керують усім три особи – Гітлер, Сталін, Муссоліні. Гітлера я вважаю найгеніальнішою людиною. Як це не дико, але у способі дій Сталіна й Гітлера, я бачу багато спільного, та ж тверда рішучість і та ж шалена дисципліна... Я боюсь щось передікати, але мені здається, що років через два Сталін і Гітлер будуть стояти на одній платформі».

Так і сталося. Знаємо.

Назва другого розділу – «За лаштунками визвольних походів: боєздатність і моральний стан РСЧА». Євреї села Желовка на Люблінщині написали в Москву листа (вересень 1939): «Звертаємось до тов. Сталіна з великим плачем і маємо честь покійно просити, щоби товариш Сталін допоміг нам у нашому небезпечному стані, що надія в нас одна на Червону армію». Кожен з нас, читачів, знає, як насправді ця надія здійснювалась.

Як Західна Україна входила в один дах «під софитами», знають нині всі старшокласники. Отець **Гавриїл Костельник**, історик та мовознавець, доктор філософії, писав: «Та всі ми дуже ясно спостерігали, що душею «софитства» були москалі: московське доктринерство, московське деспотство, московська пасивність, що провадить до безрадності в терпінні, психопатичні месіанські нахили спасати світ».

Про те, як зростала економіка, а життя рядових мешканців Західної України різко погіршувалось, краще, ніж академік **Володимир Вернадський** у своїх щоденникових записках, не скажеш (четвертий розділ – «Мобілізація економіки на фоні різкого погіршення рівня життя»)

Отже, дещо із щоденникових записів академіка В. Вернадського:

«15 жовтня 1939. Тут усе погіршується продовольство. Немає взуття, масла. Величезні черги і незадоволення».

«8 жовтня 1939. Чорний хліб погіршився. Важко дістати білий, дорогий. Усе населення зайняте добуванням хліба і тому подібного».

«12 лютого 1940. Один день ми залишились без хліба. Суцільний хаос. Незадоволення зростає й може бути грізним... А народові, як у насміх, іде пропаганда про щасливе в нас життя».

«15 жовтня 1940. Глухе, наростаюче незадоволення. Очікують девальвацію. Ціни зростають».

А от що можемо прочитати у 5-ому розділі, який називається: «Україна під впливом тоталітарних ідеологій: формування ідентичності й патріотизму»:

«Йосип Сталін (7 листопада 1937): «Вони (російські царі. – Б.З.) грабували й поневолювали народ, вони вели війни та захоплювали території в інтересах поміщиків. Проте вони зробили одну добру справу – зібрали величезну державу аж до Камчатки».

М. Хрущов (червень 1938): «Ми ворогів в основному розбили, але в нас залишилося ще вороже коріння... За допомогою ЦК ВКП(б) та особисто товариша Сталіна, за допомогою всього українського народу ми почистили, чистимо та маємо чистити українську землю від усіх зрадників».

О. Довженко (1930-ті роки): «Молодь також іде у російську культуру. Їй там вигідніше, а головне – «безпечніше», адже вона достатньо надивилася, як саджали батьків, нібито українських націоналістів... У нас хто любить свій народ, той і націоналіст».

Словом, книжка цікава й потрібна. Як зазначає Владислав Гриневи́ч, осмислення доби сталінських анексій у Східній Європі може нам допомогти краще зрозуміти природу нинішньої російсько-української війни та й нашого минулого також. ■

Богдан Залізняк, член НСПЖ України, пресцентр наукової журналістики Західного наукового центру НАН України, м. Львів